

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.107>

СТАН, СТРУКТУРА ТА ТЕНДЕНЦІЇ КОРИСЛИВИХ ЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Піщенко Г.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-3299-521*

Лисенко А.О.,

*викладач кафедри кримінології та інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0001-4321-9091*

Піщенко Г.І., Лисенко А.О. Стан, структура та тенденції корисливих злочинів в умовах воєнного стану в Україні.

Згідно з доктриною природного права, кожна людина має набір невід'ємних і непорушних прав, серед яких право на життя, безпеку, свободу, рівність та власність. Ці та інші природні права визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю і закріплені в Основному Законі країни. Особливо важливо підкреслити ці права, оскільки під час війни вони стають основними цілями для внутрішньої та зовнішньої злочинності, зокрема внаслідок дій російського агресора. Встановлено, що корисливі злочини, які здійснюються в умовах воєнного або надзвичайного стану, набувають нових характеристик, фактично перетворюючись на новий вид злочинів.

В статі здійснено аналіз стану, структури та тенденції корисливих злочинів в умовах воєнного стану в Україні. Окреслено, що з моменту введення воєнного стану в Україні в суспільстві, зокрема в засобах масової інформації, почали активно обговорювати таке ганебне явище, як мародерство серед українців. Відповідно до законодавства мародерством – викрадення речей на полі бою, що належать вбитим чи пораненим.

Зазначено, що корисливі злочини слід трактувати як правопорушення, що посягають на власність і вчиняються шляхом прямого незаконного заволодіння чужим майном з метою безпідставного збагачення, без використання свого становища. До загальнокримінальних корисливих злочинів відносяться такі дії, як крадіжка (ст. 185 КК України), грабіж (ст. 186 КК України), шахрайство (ст. 190 КК України), незаконне заволодіння транспортними засобами (ст. 289 КК України) та інші.

Автори зробили висновок, що війна вплинула не лише на рівень і структуру злочинності, а й на стан кримінального законодавства. До ряду складів кримінально караних правопорушень було введено обтяжуючу обставину – вчинення дій в умовах воєнного або надзвичайного стану. Це рішення законодавця призвело до суттєвих змін у характері та структурі злочинності. Незважаючи на ці трансформаційні процеси в злочинності, в цілому можна погодитися з рішенням законодавця, адже будь-який злочин, вчинений в умовах воєнного стану, підвищує його небезпечність. Це пов'язано з обмеженими ресурсами для боротьби зі злочинністю, що дозволяє багатьом правопорушникам уникати юридичної відповідальності, завдаючи непоправної шкоди правам і свободам людини, а також інтересам суспільства і держави.

Корисливі злочини, які здійснюються в умовах воєнного або надзвичайного стану, набувають нових характеристик, фактично перетворюючись на новий вид злочинів. Війна вплинула не лише на рівень і структуру злочинності, а й на стан кримінального законодавства. У березні 2022 року в історії сучасної незалежної України законодавець вперше ввів до ряду складів злочинів таку обтяжуючу обставину, як вчинення діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану. Таким чином, посилення кримінальної відповідальності також відбулося і за корисливі злочини, які займають щільне місце в структурі загальної (зареєстрованої) злочинності.

Ключові слова: корисливі злочини, воєнний стан, кримінальне правопорушення, крадіжка, грабіж, шахрайство, незаконне заволодіння.

Pishchenko G.I., Lysenko A.O. Status, structure and trends of mercenary crimes under martial law in Ukraine.

According to the doctrine of natural law, every person has a set of inalienable and inviolable rights, including the right to life, security, freedom, equality and property. These and other natural rights are

recognized in Ukraine as the highest social value and are enshrined in the Basic Law of the country. It is especially important to emphasize these rights, since during the war they become the main targets for internal and external crime, in particular as a result of the actions of the Russian aggressor. It has been established that mercenary crimes committed in conditions of martial law or a state of emergency acquire new characteristics, actually turning into a new type of crime. The article analyzes the state, structure and trends of mercenary crimes under martial law in Ukraine. It is outlined that since the introduction of martial law in Ukraine, society, in particular in the media, began to actively discuss such a shameful phenomenon as looting among Ukrainians. According to the legislation, looting is the theft of things on the battlefield that belong to the killed or wounded.

It is noted that mercenary crimes should be interpreted as offenses that encroach on property and are committed by direct illegal appropriation of someone else's property for the purpose of unjust enrichment, without using one's position. General criminal mercenary crimes include such actions as theft (Article 185 of the Criminal Code of Ukraine), robbery (Article 186 of the Criminal Code of Ukraine), fraud (Article 190 of the Criminal Code of Ukraine), illegal appropriation of vehicles (Article 289 of the Criminal Code of Ukraine) and others.

The authors concluded that the war affected not only the level and structure of crime, but also the state of criminal legislation. An aggravating circumstance was introduced into a number of criminally punishable offenses – committing actions in conditions of war or a state of emergency. This decision of the legislator led to significant changes in the nature and structure of crime. Despite these transformational processes in crime, in general, one can agree with the decision of the legislator, because any crime committed under martial law increases its dangerousness. This is due to limited resources for combating crime, which allows many offenders to avoid legal liability, causing irreparable harm to human rights and freedoms, as well as the interests of society and the state.

Mercenary crimes committed under martial law or a state of emergency acquire new characteristics, actually turning into a new type of crime. The war affected not only the level and structure of crime, but also the state of criminal legislation. In March 2022, for the first time in the history of modern independent Ukraine, the legislator introduced such an aggravating circumstance as committing an act under martial law or a state of emergency into a number of crimes. Thus, criminal liability has also been increased for mercenary crimes, which occupy a dense place in the structure of general (registered) crime.

Key words: mercenary crimes, martial law, criminal offense, theft, robbery, fraud, illegal appropriation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах воєнного стану, запровадженого 24 лютого 2022 року в Україні, викликає занепокоєння зростання деяких видів корисливих злочинів, вчинених українськими громадянами. У той час, коли мільйони наших співвітчизників змушені були терміново залишати свої домівки та майно через обстріли, деякі особи, проявляючи цинізм, активізували свою злочинну діяльність і привласнювали це майно. Це вкотре свідчить не лише про деградацію окремих індивідів, які зневажають загальноприйняті людські цінності, а й про високий рівень деморалізації українського суспільства в останні роки.

Сьогодні, на фоні війни, спостерігається стрімке зростання цін на продукти харчування та комунальні послуги, прискорення інфляції, отримання незаконних прибутків лише невеликою частиною населення, зростання рівня безробіття та катастрофічне зниження добробуту людей. Деякі з них опинилися за межею бідності, залишившись без домівок і роботи. Гонитва за грошима значно зменшила духовний потенціал суспільства. Перехід до ринкових відносин набув кримінального характеру. Неможливість більшості людей придбати продукти та промислові товари за доступними цінами є не лише причиною погіршення їхнього матеріального становища, але й ймовірною причиною зростання корисливих правопорушень загалом. Зниження рівня життя однієї частини населення створює умови для збагачення інших, що призводить до зростання злоби, страху, загальної недовіри і, як наслідок, до вчинення різного роду злочинів. В свою чергу це неминуче сприяло швидкому поширенню корупції, яка набула структурного характеру.

Метою статті є надання кримінологічної характеристики корисливим злочинам та розробці заходів запобігання ним в умовах воєнного стану.

Стан опрацювання проблематики. Питанням надання кримінологічної характеристики, шляхи запобігання корисливій злочинності, а також запобігання корисливим злочинам у різні часи приділяли увагу багато вчених, як С.М. Алфьоров, В.С. Батиргареева, А.А. Бова, Б.М. Головкін, В.В. Голіна, О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Г. Кулик, Є.М. Моїсєєв та інші. Проте перед науковцями на сьогодні постала нова проблема, як запобігти корисливим злочинам, які вчиняються в умовах воєнного часу? Це питання сьогодні потребує більш детального розгляду і розробки найбільш дієвого механізму стосовно запобігання цьому виду кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що жодне дослідження конкретного виду злочину не може бути вичерпним без його кримінологічної характеристики. Саме ця характеристика дозволяє отримати повну картину та знайти більш ефективні способи запобігання правопорушенням, зокрема корисливим.

Корисливі злочини слід трактувати як правопорушення, що посягають на власність (чужу власність) і вчиняються шляхом прямого незаконного заволодіння чужим майном з метою безпідставного збагачення, без використання свого становища. До загальнокримінальних корисливих злочинів відносяться такі дії, як крадіжка (ст. 185 КК України), грабіж (ст. 186 КК України), шахрайство (ст. 190 КК України), незаконне заволодіння транспортними засобами (ст. 289 КК України) та інші [2]. Сьогодні важко визначити точну кількість злочинів, скоєних під час війни, оскільки ці дані є закритими з міркувань національної безпеки, а інформація про корисливу злочинність суттєво варіюється і навіть суперечить одна одній. Лише за 10 місяців війни Національна поліція зареєструвала близько 261 тисячі злочинів. Цікаво, що з початку повномасштабної війни Росії проти України 24 лютого 2022 року було зафіксовано на 12 % менше злочинів у порівнянні з аналогічним періодом 2021 року.

З моменту введення воєнного стану в Україні в суспільстві, зокрема в засобах масової інформації, почали активно обговорювати таке ганебне явище, як мародерство серед українців. Варто зазначити, що для нашої країни проблема мародерства стала особливо актуальною з початку російської агресії на Сході України в квітні 2014 року. На окупованих російськими військовими територіях Донецької та Луганської областей було зафіксовано численні випадки, коли у українських громадян відбирали не лише гроші, цінні папери та коштовності, але й вивозили на територію РФ дороге промислове обладнання з різних підприємств і заводів. Вражаючі дані були опубліковані на порталі Міністерства внутрішніх справ України, де зазначено, що з початку воєнного стану правоохоронці відкрили майже 20 тисяч кримінальних проваджень за «мародерство». Зокрема, 4303 особам було повідомлено про підозру, а до суду направлено 4984 кримінальних провадження. Цікаво, що мародерство часто ототожнюють з корисливим злочином, таким як крадіжка, що є принципово неправильним [1, с. 125-126].

Проте слід зазначити, що в ст. 432 КК України визначено, що мародерством є викрадення речей на полі бою, що належать вбитим чи пораненим. Таким чином, законодавець чітко встановлює, що суб'єктом мародерства є військовослужбовець (спеціальний суб'єкт), тобто особа, яка на момент вчинення злочину проходила військову службу, і не може бути цивільна особа [2].

У міжнародному праві, зокрема в статті 15 Женевської Конвенції (I), мародерство вважається порушенням норм міжнародного гуманітарного права і класифікується як воєнний злочин. У Римському статуті воно визначається як заволодіння будь-яким майном без згоди власника з метою особистого користування. Таким чином, йдеться про звичайні корисливі злочини, які ми детально розглянемо в нашому дослідженні.

Наступним видом корисливих злочинів є крадіжки. Так, у березні 2022 року за фактами крадіжок, скоєних в умовах воєнного стану, було зареєстровано понад 330 кримінальних проваджень. А наприкінці червня Національна поліція розслідувала понад 17,3 тисячі кримінальних проваджень, пов'язаних із крадіжками майна в умовах воєнного стану, з яких практично всі – 16,6 тисяч – становили саме крадіжки. В деяких джерелах зазначається, що рівень корисливих злочинів знизився і ця тенденція продовжується. В цілому, аналізуючи статистичні показники за період 2014–2023 років, можна відзначити зменшення кількості крадіжок, грабежів та незаконних заволодінь транспортними засобами. Проте, спостерігається зростання випадків шахрайства, незважаючи на те, що цей вид злочинів завжди відрізнявся високим рівнем латентності [3, с. 115-116].

Щодо квартирних крадіжок, важливу роль у їх запобіганні та боротьбі з ними відіграє знання методів вчинення таких правопорушень. На основі кримінологічних досліджень були отримані дані про ці методи. За характером проникнення в житло можна виділити три основні групи квартирних крадіжок. Перша група включає крадіжки особистого майна громадян з квартир, які були скоєні за допомогою спеціальних інструментів або фізичної сили. Серед них: злому дверей та замків – 31 %; підбору ключів – 22 %; проникнення через квартиру – 19 %; використання відмичок – 4 %. Для скоєння крадіжок використовувалися такі засоби: ломи, монтування, «фомки» – 32 %; ключі, відмички – 28 %; викрутки, електродриль, молотки – 18 %; інші інструменти – 21 %. Друга група охоплює кримінальні правопорушення, вчинені через недбалість та безпечність потерпілих (при «вільному доступі») – 28 %.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень, а також анкетування засуджених, які відбувають покарання за квартирні крадіжки, показав, що під «вільним доступом» розуміється виявлення ключів від квартири в таких місцях: під ящиком для овочів або за ним – 28 %; в шафі з електролічильниками – 22 %; у верхній частині дверної брами – 15 %; у поштових скриньках – 4 %; в

інших місцях – 31 %. До третьої групи входять крадіжки з квартир, вчинені з використанням довірливості або зловживання довірою потерпілих – 19 %. Значний інтерес являє знання предметів посягання при вчиненні квартирних крадіжок. Ці предмети можна розподілити наступним чином: гроші, у тому числі валюта – 18 %; золоті вироби – 17 %; коштовні речі, аудіоапаратура, відеоапаратура – 16 %; зброя – 13 %; посуд та продукти харчування – 11 %; наркотики – 11 %; інше – 15 % [4, с. 102-103].

У більшості випадків сума збитків від злочинів становила в середньому від 15 до 40 тисяч гривень. Опитані засуджені за квартирні крадіжки зазначили, що половину викрадених предметів вони залишали собі. Іншу частину, призначену для продажу, зазвичай реалізовували особам зі свого оточення або випадковим покупцям на речовому ринку чи «з рук». Гроші, отримані від продажу краденого майна, витрачали на наркотики, розваги, азартні ігри та алкоголь. Дослідження показало, що у 17 % випадків злодії були затримані на місці вчинення злочину або поблизу нього. Наступним видом крадіжок особистого майна є кишенькові крадіжки. Вони відрізняються високим рівнем латентності, що зумовлено не лише професіоналізмом кишенькових злодіїв, який ускладнює їх затримання та викриття, але й пасивністю потерпілих, які не бажають звертатися до поліції. Кишенькові крадіжки зазвичай відбуваються у місцях з великим скупченням людей. За результатами кримінологічних досліджень, найчастіше вони трапляються: на транспорті – 31 %, на ринках – 25 %, у магазинах – 15 %, в інших місцях – 19 %. Найбільша кількість кримінальних правопорушень вчиняються в період з 8 до 12 години – 35 % та з 17 до 20 години – 44 %, що пов'язано з великим напливом людей у громадських місцях [5, с. 149-150].

Наступна категорія корисливих злочинів включає грабежі з обтяжуючими обставинами, такими як повторність, попередня змова, проникнення в житло, вчинення організованими групами, застосування насильства тощо. Серед осіб, які вчинили грабежі, близько 55 % не мають постійного джерела доходу, тоді як 45 % – це особи, які раніше скоювали правопорушення. Грабежі часто здійснюються групами – приблизно 54 % випадків. Варто зазначити, що грабежі є найбільш поширеними злочинами проти власності, причому їх реєструється значно менше, ніж фактично вчиняються. Ці злочини характерні для міст, приміських зон та великих населених пунктів, і їх стан та способи вчинення суттєво не відрізняються у столиці та інших великих містах.

Ще одним видом корисливих злочинів є шахрайство, яке поєднане у протиправному заволодінні чужим майном або отриманні прав на майно шляхом обману чи зловживання довірою (ст. 190 КК України) [2]. Злочинець, впливаючи на свідомість жертви, змушує її вчиняти дії майнового характеру за власним бажанням, але в інтересах злочинця. У загальному контексті злочинності шахрайські дії щодо майна громадян займають відносно невелику частку. У середньому, їх частка в загальному обсязі злочинів не перевищує 5 %. Проте не слід недооцінювати їх суспільну небезпеку, яка визначається, насамперед, значними сумами збитків, завданих як окремим особам, так і приватним комерційним підприємствам. Зазвичай, низькі статистичні дані про цей вид злочину пояснюються високим рівнем латентності. Це пов'язано з тим, що потерпілі часто не звертаються до поліції з різних причин: через здивування від скоєного правопорушення, побоювання негативних наслідків або через свою поведінку під час скоєння цього кримінального правопорушення [6, с. 142-143].

Переважно, шахрайство відбувається в містах, де його частка становить 89 %. У сільській місцевості, де люди добре знають одне одного, цей показник є найнижчим і складає лише 7 %. Спосіб вчинення цього злочину можна охарактеризувати як комплекс взаємопов'язаних дій, що стосуються підготовки, здійснення та приховування кримінального провадження. При цьому, обраний у кожному конкретному випадку метод шахрайства визначається поставленою метою, особливостями соціального та природного середовища, характеристиками особи злочинця, а також типом об'єкта і предмета посягання, місцем, часом, обставинами вчинення злочину та іншими факторами.

Незважаючи на різноманітність способів вчинення шахрайств, що підлягає покаранню згідно з чинним законодавством, спостерігається стійка тенденція до повторення методів вчинення цього злочину одними й тими ж особами. Зокрема, аналіз багатоепізодних справ про шахрайські дії показав, що в більшості випадків шахраї або їх групи здійснюють злочини за абсолютно однаковими схемами, включаючи підготовчі дії, сам злочин та його приховування [7, с. 567].

Згідно з кримінологічними дослідженнями, найпоширенішими методами шахрайства є: підкидання спеціально виготовленої грошової «ляльки» – у 26 % випадків; надання «допомоги» під час купівлі-продажу автомобілів, товарів, коштовностей – у 22 %; обмін або розмін грошей – у 20 %; обман у азартних іграх, таких як наперстки, карти, електронна лотерея – 19 %; інші методи – 13 % випадків. Шахрайство найчастіше відбувається: на речових ринках – 29 %; у великих магазинах (супермаркетах) – 23 %; в обмінних пунктах валюти – 10 %; біля спеціалізованих магазинів – 20 %; в інших місцях – 17 %. Як було зазначено раніше, останнім часом найбільше поширення от-

римали традиційні види шахрайства, пов'язані з купівлею-продажем; купівлею-продажем валюти; а також купівлею-продажем ювелірних виробів із використанням документів та форм співробітників правоохоронних органів [8, с. 159-160].

Водночас, особливе занепокоєння викликає зростання нових форм шахрайства. До них належать, зокрема: створення фіктивних компаній для збору коштів від населення під приводом оформлення виїзду громадян за кордон на тимчасову роботу; оформлення закордонних паспортів, віз, туристичних поїздок; збір приватизаційних чеків; продаж незабезпечених акцій та інших, нібито цінних паперів, під приводом будівництва дач, гаражів, встановлення металевих дверей тощо; фіктивне розмитнення приватних вантажів (в «темну») з подальшим заволодінням ними. Ці нові форми шахрайства раніше не були відомі правоохоронним органам та громадськості, оскільки їх здійснюють, як правило, групи висококваліфікованих злочинців, завдаючи при цьому значних збитків, що призводить до серйозних соціальних і політичних наслідків, адже потерпілими стають десятки тисяч громадян. Це, в свою чергу, свідчить про високий рівень суспільної небезпеки та наслідків цього виду шахрайства. Нові форми шахрайства, як правило, вчиняються особами, які раніше не мали судимостей, а також мають високий рівень інтелекту та освіти, а також зв'язки за кордоном. Ці обставини ускладнюють розкриття таких злочинів [9, с. 269-270].

Розглядаючи наступний вид злочинів – незаконне заволодіння транспортними засобами (ст. 289 КК України), слід зазначити, що рівень розкриття таких злочинів є нижчим у порівнянні з розкриттям інших видів злочинів загалом [2]. Це свідчить про організованість і конспірацію злочинних угруповань, які здійснюють напади на транспортні засоби, оскільки такі дії виявляються досить складними для розслідування. Злочинці активно використовують автотранспорт, зокрема викрадений, для здійснення різноманітних протиправних дій, перевезення краденого, встановлення зв'язків з іншими злочинними угрупованнями тощо. Часто вони транспортують на автомобілях вибухівку, зброю, боєприпаси та наркотики. Переміщувані крадені та заборонені вантажі, а також транспортні засоби, іноді супроводжуються бойовиками зі злочинних угруповань.

Незаконне заволодіння автомобілями з метою подальшого використання їх для скоєння інших, більш тяжких злочинів є найбільшою загрозою для суспільства. Злочинці, маючи у своєму розпорядженні транспорт, можуть швидше реалізувати свої наміри та мають більше шансів уникнути затримання. Аналіз слідчої та судової практики у цій категорії проваджень свідчить, що в більшості випадків при скоєнні крадіжок, розбійних нападів, вбивств та інших тяжких злочинів злочинці використовують не власний автомобіль (навіть якщо він у них є) і не службовий, а саме викрадений. Це підвищує можливість маскування та ускладнює розкриття правопорушень. Таким чином, для скоєння багатьох небезпечних злочинів злочинці свідомо шукають автомобілі, а потім здійснюють їх незаконне заволодіння [10, с. 487-488].

Більшість випадків незаконного заволодіння транспортними засобами відбувається в містах. Інтенсивний процес автомобілізації та насичення міст автомобілями, а також зростаюча роль автомобіля в житті людей пояснюють зацікавленість злочинців у цьому виді злочинів. У міських умовах значно легше вибрати об'єкт злочинного посягання, уникнути покарання та знайти зв'язки з антисоціальними елементами. Більшою мірою це стосується великих міст. Великим містам притаманні такі криміногенні фактори, як: висока щільність населення, що створює умови для анонімності і підвищує відчуття безкарності; безробіття та невпевненість у майбутньому; міграція населення, яка викликає проблеми з адаптацією нових мешканців; маятникова міграція, пов'язана з втомою від транспорту; перенаселеність міст, що знижує соціальний контроль за поведінкою людей, тощо.

Серед факторів, що сприяють вчиненню незаконних заволодінь транспортними засобами, пов'язаних із поведінкою потерпілих, найчастіше виявляються: надзвичайно недбале ставлення водіїв і власників до збереження автомобілів, які залишаються без нагляду; ігнорування базових заходів безпеки (наприклад, залишення ключів у замку запалювання, незачинені двері салону тощо). Значна частина незаконних заволодінь відбувається через те, що злочинці, ознайомившись із механізмом стандартних замків, досить легко потрапляють до салону автомобіля. Останнім часом спостерігається зростання випадків угонів транспортних засобів під час повітряної тривоги.

Висновки. Війна вплинула не лише на рівень і структуру злочинності, а й на стан кримінального законодавства. До ряду складів кримінально караних правопорушень було введено обтяжуючу обставину – вчинення дій в умовах воєнного або надзвичайного стану. Це рішення законодавця призвело до суттєвих змін у характері та структурі злочинності. Незважаючи на ці трансформаційні процеси в злочинності, в цілому можна погодитися з рішенням законодавця, адже будь-який злочин, вчинений в умовах воєнного стану, підвищує його небезпечність. Це пов'язано з обмеженими ресурсами для боротьби зі злочинністю, що дозволяє багатьом правопорушникам уникати юридичної відповідальності, завдаючи непоправної шкоди правам і свободам людини, а також інтересам суспільства і держави.

Корисливі злочини, які здійснюються в умовах воєнного або надзвичайного стану, набувають нових характеристик, фактично перетворюючись на новий вид злочинів. Війна вплинула не лише на рівень і структуру злочинності, а й на стан кримінального законодавства. У березні 2022 року в історії сучасної незалежної України законодавець вперше ввів до ряду складів злочинів таку обтяжуючу обставину, як вчинення діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану. Таким чином, посилення кримінальної відповідальності також відбулося і за корисливі злочини, які займають щільне місце в структурі загальної (зареєстрованої) злочинності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Семенишин М.О. Концептуальні засади запобігання корисливо-насильницьким злочинам органами та підрозділами національної поліції України (за матеріалами операції Об'єднаних сил): монографія. Київ: ВД «Дакор», 2020. 550 с.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III (з наступними змінами і доповненнями) / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Ковалик Ю.М. Обмежувальні заходи у кримінальному праві: дис. ... д-ра філософії: 081. Львів, 2022. 246 с.
4. Нікіфорова Т.І. Теорія і практика застосування заходів кримінально-правового характеру: навч. посібник. Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2020. 175 с.
5. Остроглядів О.В. Запобігання корисливим злочинам проти власності у великих містах Причорноморського регіону материкової України: дис. ... д-ра філософії: 081. Одеса, 2021. 240 с.
6. Пазій Б.А. Крадіжки, що вчиняються під час воєнного або надзвичайного стану: кримінологічна розвідка проблеми. *Питання боротьби зі злочинністю*: зб. наук. праць. 2022. Вип. 44. С. 140–149.
7. Бабенко А.М., Палій М.В. Крадіжка та шахрайство як види корисливих кримінальних правопорушень проти власності: соціально-правова та віктимологічна характеристика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 564–568. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2023/131.pdf (дата звернення 20.11.2024).
8. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Б.М. Головкина. Харків: Право, 2020. 384 с.
9. Соловійова А.М. Кримінально-правова характеристика злочинів проти власності: порівняльно-правове дослідження: монографія. Вінниця, 2018. 460 с.
10. Українська кримінологічна енциклопедія / за заг. ред. В.В. Чернея, В.В. Сокурєнка; упоряд. О.М. Джужа, О.М. Литвинов. Харків; Київ, Золота миля. 2017. 804 с.